

ÖĞRETMEN ADAYLARININ İŞ BULMA KAYGILARI İLE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE YÖNELİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

 Mustafa GÜÇLÜ^a

 Yeliz ABBAK^b

 Emre TOPRAK^c

Özet

Eğitim, bir ülkenin gelişmesinde önemli bir güce sahiptir. Bu nedenle her ülke eğitim sistemini reformdan geçirmeye, içinde bulunulan çağın koşullarına uygun hale getirmeye çalışmaktadır. Öğretmen ise eğitim sistemi içinde en etkili öğelerden biridir. Öğretmenlik mesleği sadece bilişsel olarak değil duyuşsal olarak da bazı özellikler gerektirmektedir. Öğretmen adaylarının iş bulmaya yönelik olarak geliştirmiş oldukları kaygı onların motivasyonlarını ve tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının iş bulma kaygıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin araştırılması, eğitim teorisyen ve uygulayıcılarına önerilerde bulunulması amaçlanmıştır. Araştırmanın evreni İç Anadolu'da büyükşehir statüsündeki bir il merkezinde öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Bu evrenden amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 2. ve 4. sınıftaki 232 öğretmen adayı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline sahiptir. Araştırmanın verileri Üstüner (2006) tarafından geliştirilen "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği" ile Tekin (2015) tarafından geliştirilmiş olan "İşsizlik Kaygı Düzeyi Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, kaygı düzeyi arttıkça öğretmenlik mesleğine olan tutumun azaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayları, İşsizlik, Kaygı düzeyi, Tutum, Korelasyon.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP OF TEACHER CANDIDATES' JOB ANXIETY AND ATTITUDES TO THE TEACHING PROFESSION

Abstract

Education has an important power in the development of a country. For this reason, every country is trying to reform the education system and make it suitable for the conditions of the current age. The teacher is one of the most effective elements in the education system. The teaching profession requires not only cognitive but

* Bu çalışma Erciyes Üniversitesi BAP birimi tarafından desteklenen SBA-2020-9778 kodlu projeden üretilmiştir.

^a Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, mguclu@erciyes.edu.tr

^b Arş. Gör., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, yelizabbak@erciyes.edu.tr

^c Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, etoprak@erciyes.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 24.01.2023, Makale Kabul Tarihi: 07.03.2023

also affective features. The anxiety that teacher candidates develop towards finding a job can negatively affect their motivation and attitudes. In this study, it was aimed to investigate the relationship between teacher candidates' anxiety about finding a job and their attitudes towards the teaching profession, and to make suggestions to educational theorists and practitioners. The universe of the research consists of teacher candidates studying in a city center with metropolitan status in Central Anatolia. 232 teacher candidates determined by purposive sampling method from this universe constitute the sample of the research. The research is in the relational survey model, which is one of the quantitative research methods. Data were collected using the "Attitude Scale Towards Teaching Profession" developed by Üstüner (2006), the "Unemployment Anxiety Level Scale" developed by Tekin (2015) and the personal information form prepared by the researchers. As a result of the research, it was seen that the unemployment anxiety levels of the teacher candidates were high, and as the anxiety level increased, the attitude towards the teaching profession decreased.

Keywords: Teacher candidates, Unemployment, Anxiety level, Attitude, Correlation.

Giriş

Öğretmenlik mesleği tüm toplumlar için en önemli mesleklerin başında gelmektedir. Her şeyden önce bir meslek olarak öğretmenlik, sadece bireylerin değil toplumların yaşamını doğrudan etkilemektedir. Bireylerin nitelikli hale getirilmesinde ve toplumların kalkınmasında öğretmenlik mesleği önemli bir yere sahiptir. Ayrıca öğretmenlik mesleğinin sadece eğitim kurumlarına değil aynı zamanda diğer meslek alanlarına da personel yetiştirmesi, bu mesleğin diğer meslekler içerisinde özgün ve ayırt edici bir özelliğidir (Alkan, 2000). Bununla birlikte, toplumsal gelişimin ancak nitelikli insanlarla mümkün olacağı bilindiğinden ve nitelikli insan olabilmeyenin de öğretmenlik mesleği ile ilişkili olmasından ötürü söz konusu mesleğin önemi gittikçe artmaktadır. Diğer bir ifade ile nitelikli, iyi öğretmenler yetiştirebilmek bir bakıma toplumların tümünün geleceklerinin sağlam ellere teslim edilmesi anlamına gelmektedir (Semerci & Çerçi, 2005).

Eğitim sisteminin içinde ağırlıkları farklı olmak üzere öğretmen, öğrenci ve program olmak üzere üç önemli öğeden söz edilebilir. Söz konusu öğeler içerisinde öğretmen bir ülkede eğitim sisteminin en önemli unsuru olarak görülmektedir (Kavcar, 2002). Nitelikli bir eğitim için program ve öğrenci önemli bileşenler olmakla birlikte, verimli bir eğitim ancak nitelikli öğretmenler tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Eğitim sistemlerinin başarısı ile öğretmenlerin nitelikli yetiştirilmeleri arasında yakın bir ilişki vardır.

Bir ülkede öğretmen yetiştirme sürecinin bazı ulusal ve uluslararası standartları karşılaması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle öğretmen adaylarının iyi bir öğretmende olması gereken nitelikleri mutlaka taşıması, buna uygun bir eğitimden geçirilmesi gerekmektedir (Çınar, 2007). Öğretmen yetiştirme sürecinde mesleki anlamda genel kültür ile konu alanı bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve becerileri önemlidir. Bunun yanı sıra, öğretmenlik mesleği için sahip olunması gereken kişisel nitelikler bulunmakta ve öğretmenlik mesleğine yatkınlık, mesleğin gerektirdiği örnek ve model bir öğretmen olma özellikleri de bu kapsamda değerlendirilmektedir (Ünal, 2017). Nitelikli bir öğretmenin sadece mesleki bilgi ve beceri açısından gelişmiş olması değil aynı zamanda mesleğin gerekli kıldığı kişisel

niteliklere de sahip olması beklenmektedir. İlaveten, nitelikli bir öğretmenin öğrencilerine gerekli şekilde rehberlik edemediği sürece mesleğinde tam anlamıyla başarılı olamayacağı belirtilebilir. Öte yandan, öğretmenlerin ve/veya öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını etkileyebilecek birçok duyuşsal özellikten söz edilebilir. Belirtilen duyuşsal özellikler özgüven, problem çözme becerisi, iletişim gibi pozitif faktörler olabileceği gibi, kaygı ve stres gibi negatif faktörlerden de oluşmaktadır. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kaygıları öğretmenliklerini etkileyecektir.

Kavramsal açıdan ele alındığında tüm sosyal bilimler alanında olduğu gibi psikolojinin önemli kavramlarından olan kaygının ne olduğu ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Örneğin Türk Dil Kurumuna (2022) göre kaygı; üzüntü, endişe duyulan düşünce, tasa, genellikle kötü bir şey olacaktı düşünceyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak tanımlanmıştır. Işık (1996) tarafından yapılan diğer bir tanımda kaygı; tehdit durumu ile karşılaşıldığında bireyin kendini huzursuz ve endişeli hissetme durumu olarak tanımlanmaktadır. Kaygının şiddeti her bireyde farklı şekillerde ortaya çıkmakta ve kaygı bireyler üzerinde farklı etkilerle kendisini göstermektedir. Örneğin bireyin sahip olduğu kaygı düzeyinin yüksek olması, kişinin daha katı olmasına, basit davranışlar göstermesine ve endişeli görünmesine neden olmaktadır. Bireyin sahip olduğu kaygı düzeyinin orta şiddette olması durumunda ise kaygı, kişi üzerinde farklı etkiler ortaya koyabilmektedir (Şimşek vd., 2022). Psikolojik araştırmalar, bireylerin yaşadığı orta düzey kaygının yüksek düzey kaygının aksine onları olumlu etkilediğini, bireylerde uyarıcı, koruyucu ve motive edici etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Yani birey kaygıyı iyi bir şekilde yönettiğinde bunu gelişimi için bir fırsata dönüştürebilecektir. Örneğin; başarmak için daha çok çalışacak, olumsuz durumlara karşı tedbir alma şansına sahip olacaktır (Akgün vd., 2007).

Öğretmen adaylarının yaşadığı başlıca kaygı kaynağının; özellikle son sınıfta yaşanan KPSS ve atanma gibi kaygılar olduğu tespit edilmiştir (Atmaca, 2013). Bu kaygılar mezuniyet sürecinde artmaktadır. Yapılan araştırmalar KPSS sebebiyle öğretmen adaylarının oldukça önemli psikolojik sorun ve zorlanmalar yaşadıklarını, yüksek kaygının onları bilişsel ve duyuşsal olarak olumsuz etkilediğini göstermektedir (Güven & Dak, 2017; Kuran, 2012). Hatta yaşanan bu sorun ve zorlanmalar öğretmen adaylarında depresyon ve umutsuzluk düzeyini arttırabilmektedir (Tümekaya vd., 2007). Öğretmen adaylarının mezuniyet sonrası iş bulma sorununun son derece yüksek kaygıya neden olduğu vurgulanmaktadır (Çabi & Yalçınalp, 2009). Mesleğe ilişkin tutumun incelendiği bir araştırmada öğretmen adaylarının %83 gibi büyük bir oranını en çok kaygılandırıcı sorunun mezuniyet sonrası iş bulma problemi olduğu görülmüştür (Kaya & Büyükkasap, 2005). Yine Akgün ve Özgür'ün (2014) yaptıkları araştırmada bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının atanma konusunda daha çok kaygı yaşadıkları sonucuna varılmıştır. Keskin (2017) ise coğrafya öğretmen adaylarıyla bir çalışma gerçekleştirmiş ve öğretmen adaylarının atanma konusunda yüksek kaygı yaşadıklarını tespit etmiştir. Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitim sürecinde yaşamış oldukları farklı mesleki kaygılar onların yaşam kalitelerini oldukça etkileyebilmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar; öğretmen adaylarının mesleki gelecekleri konusunda olumsuz bir bakış açısına sahip olduklarını ve mezuniyet sonrasında yaşanan atanamama sorununun onların yaşamlarını son derece olumsuz etkilediğini göstermektedir (Gençay, 2009; Şahin, 2011).

Mesleki kaygı yanında öğretmenlerin mesleklerinde istenen başarıyı elde edebilmelerini etkileyen bir diğer konu da mesleğe yönelik tutumdur. Özgüven (1999) tutumu, “insanın belirli bir bireyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme tarzında gözlenen, duyuşsal bir hazır oluş durumu veya eğilimi” olarak tanımlamaktadır. Bir diğer tanıma göre tutumlar; doğuştan sahip olunmaktan ziyade öğrenme ile edinilen, bireyin sergileyeceği davranışlara yol gösteren ve karar aşamasında taraf olunmasına neden olan bir kavram olarak ele alınmaktadır. Tutumlar; yaşantı ve tecrübeler aracılığı ile öğrenme sonucunda meydana gelmektedir (Tavşancıl, 2002). Tutumlar öğretmen davranışlarını önemli oranda etkilemektedir. Bilgi, yetenek ve tutum öğretmenler için önemlidir. Bunların belli bir denge içinde öğretmenlerde bulunması onların başarılı olabilmeleri için gereklidir (Başaran, 1997). Sadece öğretmenlerin değil aynı zamanda öğretmen adaylarının da mesleğe yönelik tutumları araştırılması gereken önemli konular arasındadır. Yapılan araştırmalar öğretmen adaylarının bu mesleği niçin seçtikleri ve nasıl gördükleri düşüncesinin onların performanslarını önemli oranda etkilediğini göstermektedir (Özbek vd., 2007).

Alanyazında öğretmen olmak isteyen bireylerin bu mesleği seçme nedenleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik araştırmalar bulunmaktadır. Çiçek-Sağlam (2008), müzik öğretmenliği programındaki öğretmen adaylarının mesleki tutumlarının iyi düzeyde olduğu, öğretmenlik mesleğini severek ve isteyerek seçtikleri sonucuna ulaşmıştır. Dönmez ve Uslu (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlik mesleğini bilerek ve isteyerek tercih ettiğini belirten öğretmen adaylarının tutum puanlarının yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte Keskin (2017) coğrafya öğretmeni adaylarının öğrenim gördükleri programı tercih etme sebeplerine göre mesleki tutumlarında anlamlı farklılıkların olduğunu belirlemiştir. Öte yandan Kaya (2004) beden eğitimi ve spor öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdiği çalışmada mesleki tutumun okulu seçme nedenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Mesleki tutumun ilgili programı tercih sırası yanında anne ve baba eğitim seviyesi gibi değişkenlerle ilişkisini ele alan araştırma sonuçları bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisinde Tanrıöğen (1997), öğrenim gördükleri bölümleri tercih sıralamasında ilklere yazan öğretmen adaylarının tutum puanlarının daha alt sıralarda yazanlara göre yüksek olduğunu belirtmiştir. Öte yandan mesleki tutumun tercih sırasına göre farklılık göstermediğini ortaya koyan araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, Çapa ve Çil'in (2000) araştırmasında mesleki tutumun tercih sırasına göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır.

Anne ve baba eğitim düzeyi ile mesleki tutum ilişkisinin incelendiği araştırmalarda ise anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Örneğin Pektaş ve Kamer'in (2011) araştırmasında, ebeveyn eğitim düzeyi yüksek öğretmen adaylarının mesleğe karşı daha olumsuz tutum sergiledikleri görülmüştür. Yine Dönmez ve Uslu'nun (2013) gerçekleştirdiği araştırmada da baba eğitim düzeyine göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumun anlamlı farklılık gösterdiği fakat anne eğitim seviyesine göre farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında öğretmen adaylarının mesleki tutumlarını cinsiyet açısından ele alan ve tutumların cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşan araştırmalar bulunmaktadır (Çiçek-Sağlam, 2008; Dönmez & Uslu, 2013; Karatekin vd., 2015; Tanrıöğen, 1997). Öte yandan öğretmenlik mesleğine yönelik tutum konusunu cinsiyet açısından ele alan ve tutumun cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Açıslı & Kolomuç, 2012; Bayrakdar vd.,

2016; Bulut, 2009; Çapa & Çil, 2000; Keskin, 2017). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleki tutumları ile sınıf düzeyi arasındaki ilişkileri ele alan araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmalarda (Bakırcı, 2015; Çiçek-Sağlam, 2008; Kaplan & İpek, 2002; Kaya, 2004; Pektaş & Kamer, 2011) elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının mesleki tutumlarında sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koyan araştırmalar da alanyazında yer almaktadır (Gökçe & Sezer, 2012; Terzi & Tezci, 2007; Tunçeli, 2013).

Öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türlerine göre mesleki tutumlarını inceleyen araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar sonucunda öğretmen lisesinden mezun olan öğretmen adaylarının tutum puanları diğer lise türlerinden mezun olanlardan daha yüksek olarak tespit edilirken; bazı araştırmalarda ise öğretmen adaylarının mesleki tutumlarının mezun olunan lise türüne göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Engin & Çiçekli-Koç, 2014). Yaşam doyumu ve mesleki tutum konusunda araştırmalar da bulunmaktadır. Adayların yaşam doyumları ve mesleki tutumları arasında pozitif bir ilişki ortaya konulmuştur (Recepoğlu, 2013). Bunun yanında Tunçeli'nin (2013) mesleki tutumlar ile iletişim becerileri arasındaki ilişkiyi ele aldığı araştırmasında mesleki tutumun "değer" alt boyutu ve iletişim becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Başka bir araştırmada farklı öğretmenlik programlarındaki adayların mesleki tutumları ve öğretme motivasyonları arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu ortaya konulmuştur (Ayık & Ataş, 2014).

Mesleğe yönelik tutum hakkında yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmaların cinsiyet, iletişim, mesleği tercih nedenleri, özyeterlilik algıları, öğretme motivasyonu, anne-baba eğitim düzeyi, sınıf düzeyi gibi değişkenlerle gerçekleştirildiği görülmüştür. İlaveten, iş bulma kaygısı ve mesleki tutum arasındaki ilişki ile ilgili çalışmalar sınırlı olup, bu çalışmalar farklı öğretmen adayları arasında karşılaştırmalı çalışmalardan çok belirli bir öğretmenlik programına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili çalışmalarda öğretmen adaylarının mesleki tutumlarının gelecekte nitelikli bir öğretmen olma konusunda belirleyici olacağı ileri sürülmektedir (Seferoğlu, 2004). Bu sebeple adayların hizmet öncesi eğitimlerinde mesleğe yönelik olumlu tutum geliştirmeleri ve mesleğe ilişkin kaygılarının en aza indirilmesi için önlemler alınması gerekmektedir. Konuya ilişkin yapılacak araştırmaların ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılması bu nedenle önemlidir. Bu nedenle mevcut araştırmada öğretmen adaylarının iş bulma kaygıları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişki araştırılmış, bu kavramların çeşitli değişkenlere göre farklılaşma durumu ele alınmış, konuya ilişkin bazı öneriler getirilmiştir.

A. YÖNTEM

1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının iş bulma kaygıları ile öğretmenlik mesleğine olan tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç çerçevesinde belirlenen alt problem sırasıyla sunulmuştur:

1. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Öğretmen adaylarının iş bulma kaygıları ne düzeydedir?

3. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları cinsiyet, genel akademik not ortalaması, sınıf düzeyi ve öğretmenlik programı değişkenleri açısından farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının iş bulma kaygısı düzeyleri cinsiyet, genel akademik not ortalamaları, sınıf düzeyi ve öğretmenlik programı değişkenleri açısından farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile iş bulma kaygısı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

2. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile iş bulma kaygıları arasındaki ilişkinin ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli genel tarama modelleri içerisinde yer alan iki ya da daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığını veya derecesini ortaya koymayı amaçlayan bir model türüdür (Fraenkel & Wallen, 2009; Karasar, 2020). Söz konusu çalışmada da öğretmen adaylarının mesleki tutumları ile işsizlik kaygıları arasındaki ilişki ile beraber; mesleki tutumlarının ve iş bulma kaygılarının cinsiyet, genel akademik not ortalaması, sınıf düzeyi ve öğretmenlik programı açısından farklılaşma durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İç Anadolu'da büyükşehir statüsündeki bir il merkezinde öğrenim gören öğretmen adaylarından oluşmaktadır. Bu evrenden amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen 2. ve 4. sınıftaki 232 öğretmen adayı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada ele alınan problemleri aydınlığa kavuşturacak zengin bilgi içeren durumların seçildiği amaçlı örnekleme, pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır (Tarhan, 2015). Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmen adaylarına ait demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklemi oluşturan öğretmen adaylarının demografik bilgileri

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kadın	175	75,4
	Erkek	57	24,6
Öğretmenlik programı	İlköğretim matematik öğretmenliği	50	21,6
	Psikolojik danışma ve rehberlik	32	13,8
	Sınıf öğretmenliği	76	32,8
	Türkçe öğretmenliği	74	31,9
Sınıf düzeyi	2	146	62,9
	4	86	31,7
Genel not ortalamaları	79 ve altı	53	22,8
	80-84	61	26,3
	85-90	73	31,5
	91 ve üstü	45	19,4

Tablo 1 incelendiğinde çalışmada yer alan öğretmen adaylarının 175'inin (%75,4) kadın, 57'sinin (%24,6) erkek olduğu; 50'sinin (%21,6) ilköğretim matematik öğretmenliği, 32'sinin (%13,8) psikolojik danışmanlık ve rehberlik, 76'sının (%32,8) sınıf öğretmenliği, 74'ünün (%31,9) Türkçe öğretmenliği programında öğrenim gördüğü, 146'sının (%62,9) 2. sınıfta, 86'sının (%31,7) 4. sınıfta olduğu, 53'ünün

(%22,8) genel akademik not ortalamasının 79 ve altı, 61'inin (%26,3) 80-84, 73'ünün (%31,5) 85-90, 45'inin (%19,4) 91 ve üstü olduğu görülmektedir.

4. Veri Toplama Araçları

4.1. Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (ÖMYTÖ)

Araştırmada öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutum düzeylerini belirlemek amacıyla Üstüner (2006) tarafından geliştirilen 5'li Likert şeklinde derecelenebilen 34 madde ve tek boyutlu "Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formu için güvenilirlik katsayısı ($Cr a$) 0,93 olarak rapor edilmiştir. Mevcut araştırmada $Cr a = 0,87$ olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puanın artması mesleğe yönelik tutumun pozitif anlamda arttığı anlamına gelmektedir.

4.2. İşsizlik Kaygı Düzeyi Ölçeği (İKDÖ)

Öğretmen adaylarının işsizlik kaygısı düzeylerini belirlemek amacıyla Tekin (2015) tarafından geliştirilen 5'li Likert şeklinde derecelenebilen 26 madde ve 4 boyutlu "İşsizlik Kaygı Düzeyi Ölçeği" kullanılmıştır. İKDÖ'nün alt boyutları istihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma (9 madde), çevresel ve sosyal baskı (8 madde), kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği (5 madde), niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği (4 madde) şeklindedir. Ölçeğin orijinal formunun istihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma alt boyutunda $Cr a = 0,84$, çevresel ve sosyal baskı alt boyutunda $Cr a = 0,79$, kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği alt boyutunda $Cr a = 0,73$, niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği alt boyutunda $Cr a = 0,68$ olarak rapor edilmiştir. Mevcut araştırmada $Cr a$ alt boyutlar için sırasıyla 0,82, 0,77, 0,72, 0,70 olarak hesaplanmıştır.

5. Veri Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 25.00 kullanılarak analiz edilmiştir. Adayların mesleki tutumları ile işsizlik kaygılarını belirlemek için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ile işsizlik kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ortalama, medyan, mod, standart sapma ve çarpıklık katsayısı kullanılmıştır. ÖMYTÖ ve İKDÖ'den elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistiklere göre ortalama, medyan ve mod değerlerinin birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir. Verilere ilişkin çarpıklık katsayıları ± 1 aralığındadır. Bu değerlerin ± 1 aralığında olması, verilerin normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermediği anlamına gelmektedir (Çokluk vd., 2010). Araştırmada kullanılan değişkenler açısından farklılık olup olmadığını belirlemek için cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine ilişkin olarak bağımsız gruplar için t testi, genel akademik not ortalaması ve öğretmenlik programları değişkenleri için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

B. BULGULAR

1. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları

Araştırmanın ilk alt problemi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile ilgilidir ve bu kapsamda Tablo 2'deki bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları

Boyutlar	N	En düşük puan	En yüksek puan	X	S
ÖMYTÖ	232	50,00	170,00	134,78	23,87

Tablo 2 incelendiğinde en düşük 34.00, en yüksek 170.00 puanın alınabileceği ölçekte öğretmen adaylarının en düşük 50.00, en yüksek 170.00 puan aldıkları ve mesleki tutum puan ortalamalarının 134.78 olduğu görülmektedir. Bu noktada adayların mesleki tutum düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

2. Öğretmen Adaylarının İşsizlik Kaygı Düzeyi

Araştırmanın ikinci alt problemi adayların işsizlik kaygı düzeyleri ile ilgilidir ve bu kapsamda Tablo 3'teki bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri

Boyutlar	N	En düşük puan	En yüksek puan	X	S
İstihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma	232	14,00	45,00	32,79	7,01
Çevresel ve sosyal baskı	232	10,00	40,00	25,31	5,69
Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği	232	8,00	25,00	14,53	3,02
Niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği	232	5,00	17,00	10,09	2,07
Genel işsizlik kaygısı	232	44,00	123,00	82,73	15,14

Tablo 3 incelendiğinde en düşük 9,00, en yüksek 45,00 puanın alınabileceği istihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma alt boyutunda öğretmen adaylarının en düşük 14,00, en yüksek 45,00 puan aldıkları ve puan ortalamalarının 32,79 olduğu; en düşük 8,00, en yüksek 40,00 puanın alınabileceği çevresel ve sosyal baskıda alt boyutunda öğretmen adaylarının en düşük 10,00, en yüksek 40,00 puan aldıkları ve puan ortalamalarının 25,31 olduğu; en düşük 5,00, en yüksek 25,00 puanın alınabileceği kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği alt boyutunda öğretmen adaylarının en düşük 8,00, en yüksek 25,00 puan aldıkları ve puan ortalamalarının 14,53 olduğu; en düşük 4,00, en yüksek 20,00 puanın alınabileceği niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği alt boyutunda öğretmen adaylarının en düşük 5,00, en yüksek 17,00 puan aldıkları ve puan ortalamalarının 10,09 olduğu ve en düşük 26,00, en yüksek 130,00 puanın alınabileceği genel işsizlik kaygı düzeyinde öğretmen adaylarının en düşük 44,00, en yüksek 123,00 puan aldıkları ve puan ortalamalarının 82,73 olduğu görülmektedir. Belirlenen puanlara göre öğretmen adaylarının işsizlik kaygılarının yüksek olduğu söylenebilir.

3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve İşsizlik Kaygı Düzeylerinin Cinsiyet, Genel Akademik Not Ortalaması, Sınıf Düzeyi ve Öğretmenlik Programı Değişkeni Açısından İncelenmesi

Araştırmanın üçüncü alt problemi ile öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin cinsiyet, genel akademik not ortalaması, sınıf düzeyi ve öğretmenlik programı değişkenleri açısından incelenmesi ile ilgilidir ve bu kapsamda Tablo 4, 5, 6 ve 7'deki bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyete göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmen adaylarının işsizlik

kaygı düzeyi ölçeğinin hem alt boyutlarında hem de genel işsizlik kaygı düzeylerinde cinsiyete göre farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

ÖMYTÖ ve İKDÖ	Cinsiyet	N	X	S	t	p
Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum	Kadın	175	135,89	23,96	1,249	,213
	Erkek	57	131,35	23,46		
İstihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma	Kadın	175	32,63	6,88	-,588	,557
	Erkek	57	33,26	7,43		
Çevresel ve sosyal baskı	Kadın	175	25,23	5,61	-,356	,722
	Erkek	57	25,54	5,99		
Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği	Kadın	175	14,39	2,96	-1,277	,203
	Erkek	57	14,98	3,19		
Nitelsel olarak bilgi ve beceri eksikliği	Kadın	175	10,06	1,97	-,325	,746
	Erkek	57	10,18	2,36		
Genel işsizlik kaygısı	Kadın	175	82,33	14,87	-,709	,497
	Erkek	57	83,96	16,01		

Tablo 5. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin genel akademik not ortalamasına göre karşılaştırılması

ÖMYTÖ ve İKDÖ	GANO	N	X	S	F	p	Gruplar arası fark
Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum	75 ve altı	53	126,28	26,28	5,596	,001	91 ve üstü>75 ve altı
	80-84	61	135,87	23,20			
	85-90	73	133,52	23,08			
	91 ve üstü	45	145,33	19,11			
İstihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma	75 ve altı	53	32,83	6,76	1,016	,386	-
	80-84	61	33,33	6,62			
	85-90	73	33,29	7,28			
	91 ve üstü	45	31,20	7,32			
Çevresel ve sosyal baskı	75 ve altı	53	25,34	5,47	,811	,489	-
	80-84	61	25,70	5,07			
	85-90	73	25,67	5,67			
	91 ve üstü	45	24,16	6,74			
Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği	75 ve altı	53	14,98	3,20	2,209	,088	-
	80-84	61	14,66	2,82			
	85-90	73	14,74	2,85			
	91 ve üstü	45	13,53	3,23			
Nitelsel olarak bilgi ve beceri eksikliği	75 ve altı	53	10,68	2,34	3,322	,021	75 ve altı>91 ve üstü
	80-84	61	9,97	1,96			
	85-90	73	10,19	2,09			
	91 ve üstü	45	9,40	1,66			
Genel işsizlik kaygısı	75 ve altı	53	83,83	14,97	1,615	,187	-
	80-84	61	83,66	13,53			
	85-90	73	83,89	15,21			
	91 ve üstü	45	78,29	16,89			

Tablo 5 incelendiğinde adayların mesleki tutumlarının genel akademik ortalamaya göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan istatistiki analizler sonucunda farklılığın 91 ve üstü not ortalamasına sahip olan öğretmen adayları ile 75 ve altı ortalamaya sahip olanlar

arasında olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. 91 ve üstü ortalaması olan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumları 75 ve altı olanlardan daha yüksektir. İlâveten, öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerinin “niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği” alt boyutunda akademik not ortalaması açısından farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu fark 75 ve altı ile 91 ve üstü ortalamaya sahip olanlar arasındadır ve 75 ve altı ortalamaya sahip olan öğretmen adaylarının niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği puan ortalamaları 91 ve üstü ortalaması olanlardan daha yüksektir.

Tablo 6. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin sınıf düzeyleri açısından karşılaştırılması

ÖMYTÖ ve İKDÖ	Sınıf	N	X	S	t	p
Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum	2	146	129,61	24,39	4,687	,000
	4	86	143,55	20,25		
İstihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma	2	146	33,23	7,13	1,260	,209
	4	86	32,03	6,77		
Çevresel ve sosyal baskı	2	146	26,41	5,60	3,957	,000
	4	86	23,44	5,38		
Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği	2	146	15,09	3,13	3,710	,000
	4	86	13,60	2,586		
Niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği	2	146	10,45	2,12	3,550	,000
	4	86	9,48	1,85		
Genel işsizlik kaygısı	2	146	85,18	15,16	3,287	,001
	4	86	78,56	14,25		

Tablo 6 incelendiğinde adayların mesleğe ilişkin tutumlarının sınıf düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Dördüncü sınıftaki öğretmen adaylarının puan ortalamaları ikinci sınıftakilerden yüksektir. Bunun yanı sıra, öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerinin “istihdamda daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma” alt boyutu hariç diğer tüm alt boyutlarda ve genel işsizlik kaygı düzeyinde gruplar arasında farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca tüm alt boyutlarda ve genel işsizlik kaygı düzeyinde ikinci sınıfların puan ortalamasının dördüncü sınıflardan yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde adayların öğretmenlik programlarına göre mesleki tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği ile ilgili bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Farkın kaynağını tespit etmek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Adayların mesleki tutumlarının öğretmenlik programlarına göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Anlamlı farklılık PDR ve SÖP öğretmen adayları arasındadır ve ortalamalar incelendiğinde PDR adaylarının mesleki tutumları SÖP öğretmen adaylarına göre düşüktür. Bununla birlikte öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyi ölçeğine göre de çevresel ve sosyal baskı alt boyutu hariç tüm alt boyutlarda ve genel işsizlik kaygı düzeyi puanlarında öğretmenlik programları açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda istihdamdaki daralma ve iş gücünde azalma alt boyutunda İMÖP ve SÖP öğretmen adaylarının puan ortalamalarının TÖP öğretmen adaylarından düşük olduğu ve aralarındaki farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir. TÖP öğretmen adaylarının istihdam kaygısı İMÖP ve SÖP öğretmen adaylarından fazladır. Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği alt boyutunda ise TÖP öğretmen adaylarının ortalamaları, SÖP öğretmen adaylarından yüksektir. TÖP öğretmen adaylarının karamsarlık ve özgüven eksikliği

düzeyleri SÖP öğretmen adaylarından yüksektir. Niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği alt boyutunda ise İMÖP ve SÖP öğretmen adaylarının ortalamaları, PDR adaylarından düşüktür. Öğretmen adaylarının genel işsizlik kaygı düzeyleri incelendiğinde ise İMÖP ve SÖP öğretmen adaylarının genel işsizlik kaygı düzeyinin TÖP öğretmen adaylarından daha düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin öğretmenlik programı açısından karşılaştırılması

ÖMYTÖ ve İKDÖ	Öğretmenlik programları*	N	X	S	F	p	Gruplar arası fark
Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum	İMÖP	50	131,34	24,26	2,866	,037	PDR<SÖP
	PDR	32	127,62	29,22			
	TÖP	74	134,26	24,49			
	SÖP	76	140,55	19,24			
İstihdamdaki daralma ve iş gücü ihtiyacındaki azalma	İMÖP	50	28,88	6,25	12,920	,000	İMÖP<TÖP, SÖP<TÖP
	PDR	32	32,66	6,25			
	TÖP	74	36,17	6,45			
	SÖP	76	32,11	6,85			
Çevresel ve sosyal baskı	İMÖP	50	24,70	5,42	2,043	,109	-
	PDR	32	24,84	5,09			
	TÖP	74	26,65	5,76			
	SÖP	76	24,61	5,92			
Kişisel karamsarlık ve özgüven eksikliği	İMÖP	50	14,04	2,56	3,796	,011	TÜR>SÖP
	PDR	32	14,91	3,33			
	TÖP	74	15,38	3,03			
	SÖP	76	13,89	3,00			
Niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği	İMÖP	50	9,62	2,19	4,607	,004	İMÖP<PDR, SÖP <PDR
	PDR	32	10,94	2,42			
	TÖP	74	10,46	1,9			
	SÖP	76	9,68	1,75			
Genel işsizlik kaygısı	İMÖP	50	77,24	14,06	7,178	,000	İMÖP<TÖP, SÖP<TÖP
	PDR	32	83,34	14,10			
	TÖP	74	88,67	14,71			
	SÖP	76	80,30	14,94			

*İMÖP: İlköğretim matematik öğretmenliği programı, TÖP: Türkçe öğretmenliği programı, PDR: Psikolojik danışma ve rehberlik, SÖP: Sınıf öğretmenliği programı

4. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile İşsizlik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Araştırmanın son alt problemi ile öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmekte ve Tablo 8’de bu kapsamda bilgiler yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeyleri arasındaki ilişki

Boyutlar	N	r	p
ÖMYTÖ toplam	232	-0.431	0
İKDÖ toplam			

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile işsizlik kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon analizi

yapıldığı ve iki değişken arasında negatif, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri arttıkça öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları azalmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada öğretmen adaylarının iş bulma kaygıları ile öğretmenlik mesleğine karşı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca adayların iş bulma kaygıları ve mesleki tutumları cinsiyet, genel akademik not ortalaması, sınıf düzeyi ve öğretmenlik programı açısından ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, araştırmada öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve işsizlik kaygı düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Öte yandan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve işsizlik kaygı düzeyleri genel akademik not ortalamasına göre farklılaşmaktadır. Bununla birlikte öğretmen adaylarının işsizlik kaygısının yalnızca niteliksel olarak bilgi ve beceri eksikliği alt boyutunda genel akademik not ortalamasına göre anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Bu durumu destekleyen araştırma sonuçları bulunduğu gibi bu konuda herhangi bir ilişkinin bulunmadığına yönelik araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin, Turaç ve Bayın-Donar'ın (2017) araştırmasında genel akademik not ortalaması yüksek olan üniversite öğrencilerinin işsizlik kaygı düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Yine Akkaya (1999) ve Alisinaoğlu ve Ulutaş'ın (2000) araştırmalarında genel akademik not ortalaması düştükçe mesleki kaygının yükseldiği belirtilmektedir. Yetişensoy & Şahin (2020) ile Dursun ve Karagün'ün (2012) yaptıkları araştırmalarda ise öğretmen adaylarının akademik not ortalamasıyla mesleki kaygı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Genel akademik not ortalaması arttıkça öğretmen adaylarının özgüvenlerinin daha yüksek olması, kendilerini mesleki olarak daha donanımlı olarak görmelerinden dolayı da öğretmenlik mesleğine ilişkin kaygılarının daha az olması beklenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları farklılaşmaktadır. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının ikinci sınıf öğretmen adaylarına göre öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları yüksek düzeydedir. Bu durum Çiçek-Sağlam (2008) ve Kaplan & İpek'in (2002) araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Öte yandan, sınıf düzeyi yükseldikçe öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının azaldığına yönelik araştırma sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin Yılmaz'ın (2015) araştırma sonuçlarına göre sınıf düzeyi ve mesleki tutum arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Genel işsizlik kaygı düzeyi bakımından bir değerlendirme yapıldığında sınıf düzeyi bakımından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Elde edilen bulgulara göre ikinci sınıf öğretmen adaylarının dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre işsizlik kaygı düzeyleri fazladır. Bu durum konuya ilişkin araştırma sonuçlarıyla çelişmektedir. Ersoy vd. (2008), Yetişensoy & Şahin (2019) ile Karataş & Gizir (2013) tarafından yapılan araştırmalarda sınıf düzeyi arttıkça öğretmen adaylarının iş bulma kaygılarının arttığı belirtilmektedir. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında sosyokültürel faktörler yanında, öğrencilerin öğrenim gördükleri programı tercih nedenleri, beklentiler, eğitim alınan kurumun yapısı gibi faktörlerin etkili olabileceği düşünülebilir. İlaveten,

öğretmen atamalarındaki kontenjanların azalmasının öğretmenlik mesleki eğitiminin başlangıcından itibaren işsizlik kaygısına neden olduğu belirtilebilir.

Araştırmada öğretmen adaylarının öğretmenlik programlarına göre mesleki tutumları ve işsizlik kaygı düzeylerinin farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuç konuya ilişkin yapılan araştırma sonuçlarıyla tutarlı değildir. Örneğin, Aydın & Sağlam'ın (2012) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanlarının bölümlere göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine Tanrıoğen (1997) ve Oral'ın (2004) çalışmaları yanında Çapri ve Çelikkaleli (2008), tarafından yapılan araştırmada da öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum puanları arasında programa göre anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuyla konuya ilişkin yapılan araştırma sonuçları arasındaki farklılığın öğretmen adaylarının mezun olduktan sonra farklı koşullar altında çalışma beklentisi yanında istihdam beklentisi, okulda alınan eğitim ve toplumsal değişimin öğretmenlik mesleğine olan etkilerinin olması gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyinin çevresel ve sosyal baskı alt boyutu hariç tüm alt boyutlarında ve genel işsizlik kaygı düzeyi puanlarında öğretmenlik programı açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerini karşılaştırmalı olarak inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Araştırma sonuçları genel anlamda incelendiğinde eğitim fakültesinde eğitim gören farklı programlardaki öğretmen adaylarının atanma olasılıklarının eşit olmamasının öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerini etkilediği söylenebilir. Bunun yanında öğrencilerin sınıf ortamları, beklentileri ve çevresel faktörlerin de farklı öğretmenlik programlarında işsizlik kaygı düzeyinin değişmesine neden olduğu belirtilebilir. Öte yandan, öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeylerini belirli programlar açısından ele alan araştırma sonuçları bulunmaktadır. Örneğin Yetişensoy & Şahin (2020) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adayları ile gerçekleştirilen araştırmada öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Yine Keskin (2017) ve Şahin (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda da öğretmen adaylarının işsizlik kaygılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen önemli sonuçlardan birisi de öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri arttıkça öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının azalmasıdır. Diğer bir ifadeyle işsizlik kaygı düzeyi arttıkça öğretmenlik mesleğine olan olumlu tutumda azalma görülmektedir. Bu durum araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Yetişensoy & Şahin'in (2020) yaptıkları araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri arttıkça öğretmenlik mesleğine olan tutumu da olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Araştırma sonuçları ışığında aşağıdaki birkaç öneri ifade edilebilir. Tutumların insan davranışı üzerinde etkili olduğu araştırma sonuçları ile ortaya konulmaktadır. Öğretmen adaylarının da öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının olumlu yönde olabilmesi için var olan engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu engellerin en önemlilerinden birisi de iş bulma kaygıdır. Bu kaygıların giderilmesi için öğretmen yetiştiren programlara -toplumsal ihtiyaçlar ölçüsünde- öğrenci alınmalıdır. Diğer bir ifade ile alınan öğrenci sayısı ihtiyaç duyulan öğretmen sayıları ile uyumlu olmalıdır. Öğretmen yetiştiren programlara alınan öğrenci sayısı bir anda azaltılamasa da kademeli olarak azaltılması ve

öğretmen adaylarının iş bulma kaygılarının giderilmesi gerekmektedir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine olan tutumlarının daha iyi hale getirilebilmesi için araştırmalar yapılmalı, araştırma sonuçları hızlı bir şekilde hayata geçirilmelidir. Öğretmen atamalarının bazı alanlarda çok, bazı alanlarda daha sınırlı sayıda gerçekleştirildiği görülmektedir. Sınırlı sayıda öğretmen alımı yapılırsa da öğretmen adaylarının çalışarak atanabilme imkânının olduğuna ilişkin sınıf danışmanları tarafından destek hizmeti sağlanmalıdır. Öğretmen yetiştirmede teorik eğitimden ziyade uygulama çalışmalarına ağırlık verilmeli, yapılan bu uygulamalarla öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine olumlu tutum geliştirmeleri sağlanmalıdır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 31/01/2023 tarih ve 17 numaralı kararı ile alınmıştır.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları aralarında herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Açıışlı, S., & Kolomuç, A. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 266-271.
- Akgün, A., Gönen S., & Aydın, M. (2007). İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299.
- Akgün, F., & Özgür, H. (2014). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki kaygılarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(5), 1206-1223.
- Akkaya, Ş. (1999). Üniversite son sınıftaki öğrencilerin kaygılarını etkileyen etmenler. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907755.pdf>
- Alkan, C. (2000). Meslek ve öğretmenlik mesleği. İçinde V. Sönmez (Ed.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* (ss. 191-230). Anı Yayıncılık.
- Avaroğulları, M. (2016). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(21), 417-436. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>
- Aydın, R., & Sağlam G. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 257-294.
- Ayık, A., & Ataş, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile öğretme motivasyonları arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 25-43. <http://dx.doi.org/10.12973/jesr.2014.41.2>
- Bakırcı, Y. (2015). *Beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balkaya, E. (2017). *Üniversite son sınıf öğrencilerinde işsizlik kaygısı ve girişimcilik niyeti ilişkisi: TRA 1 bölgesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim psikolojisi*. Yargıç Matbaası.
- Bayrakdar, U., Batık-Vural, M., & Barut, Y. (2016). Özel eğitim öğretmen adaylarının öğretmen özyeterlik düzeyleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 133-149.
- Bulut, İ. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi (Dicle ve Fırat üniversitesi örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 13-24.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk-Bökeoğlu, Ö., & Köklü, N. (2012). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çabi, E., & Yalçınalp S. (2009). Öğretmen adaylarının mesleki ve eğitim teknolojilerini kullanma kaygı düzeylerine yönelik görüşleri. IV. International Educational Technology Conference, Hacettepe Üniversitesi, 579.
- Çapa, Y., & Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.

- Çapri, B., & Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliği ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 33-53.
- Çeliköz, N., & Çetin, F. (2004). AÖL öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 32(162), 136-145.
- Çiçek-Sağlam, A. (2008). Müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-69.
- Çiğdem, G. (2010). *Sınıf öğretmenliği adaylarının öğrenme stilleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dönmez, C., & Uslu, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 42-63.
- Engin, G., & Çiçekli-Koç, G. (2014). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 182, 153-168.
- Ersoy-Kart, M., & Erdost, H. E. (2008). Unemployment worries among Turkish university students. *Social Behavior and Personality*, 36(2), 275-288.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill.
- Gökçe, F., & Sezer, G. O. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-23.
- Güven, S. & Dak, G. (2017). Öğretmen adaylarının kamu personel seçme sınavına (KPSS) ilişkin oluşturdukları görsel metaforlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 8(15), 2-16.
- Işık, E. (1996). *Nevrozlar*. Kent Matbaası.
- Kaplan, A., & İpek, A. S. (2002). Matematik öğretmenliği adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27(125), 69-73.
- Karasar, N. (2016) *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 1-14.
- Kaya, A., & Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.
- Kaya, K. (2004). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, Y. (2017). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kaygı düzeyleri (Erzurum örneği). *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 43-57.
- Kuran, K., (2012). Öğretmen adaylarının KPSS kursu veren dersanelere ve KPSS'ye ilişkin görüşleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 143-157.
- Oral, B. (2004) Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları*, 15(4), 88-98.

- Özgüven, İ. E. (1999). *Psikolojik testler*. PDREM Yayınları.
- Pektaş, M., & Kamer, S. T. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 829-850.
- Recepoglu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 311-326.
- Şahin, İ. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1167-1184.
- Seferoğlu, A. S. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları. XII. Eğitim Bilimleri Kongresi. 1(413).
- Semerci, N., & Çerçi, A. (2005). Öğretmen yetiştirmede tezsiz yüksek lisans programı ve gelecekte beklenenler. *Eğitim ve Bilim*, 30(136), 52-60.
- Şimşek, H., Ünal, M., Erbay-Mermer, Ş. & Özaslan, D. (2022). Lise öğrencilerinde gelecek beklentisi ve öz güven ilişkisi. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesinin Kuruluşunun 40. Yıl Dönümü Şubat Özel Sayısı, 387-409. <http://dx.doi.org/10.33711/yyuefd.1068626>
- Tanrıoğen, A. (1997). Buca eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 55-58.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9, 649-669.
- Tavşancıl E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, A. N. (2015). *Üniversite öğrencilerinde işsizlik kaygısı: Süleyman Demirel üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Terzi, A. R., & Tezci, E. (2007). Necatibey eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 52, 593-614.
- Tümekaya, S. Aybek, B., & Çelik, M. (2007). KPSS'ye girecek öğretmen adaylarındaki umutsuzluk ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerini yordayıcı değişkenlerin incelenmesi. *KUYEB*, 7(2), 25-41.
- Tunçeli, H. İ. (2013). Öğretmen adaylarının iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Sakarya Üniversitesi örneği). *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 51-58.
- Turaç, İ. S., & Bayın-Donar, G. (2017). Sağlık yönetimi öğrencilerinin işsizlik kaygılarını ve yaşam doyumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 120-127. <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2017.5.4.08>
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2022). <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>
- Ünal, M. (2017). Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının öğretme stillerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 932-947. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.30227-326607>

- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 109-127.
- Yetişensoy, O., & Şahin, İ. F. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının işsizlik kaygı düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 627-643. <https://doi.org/10.29129/inujgse.891980>
- Yılmaz, İ (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yurdakul, T. (2006). *Gazi üniversitesi mesleki eğitim fakültesi uygulamalı sanatlar eğitimi bilim dalı seramik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin işsizlik kaygıları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

